

Z VĚDECKÉHO ŽIVOTA

Zpráva z konference Global Meeting on Law and Society

Do hlavního města Portugalska se v polovině července sjeli právní akademici a sociologové z celého světa: celkem zde proběhlo skoro tisíc přednášek od vystupujících z 97 zemí. V Lisabonu se totiž konal 13.–16. července sedmý ročník konference *Global Meeting on Law and Society* s názvem „*Řev, zúčtování a řešení*“ (*Rage, Reckoning and Remedy*). Zaštiťující téma naráželo na to, co se poslední rok ve světě odehrálo. Společnost se musela vypořádávat s mnohými výzvami v důsledku toho, že stále pokračovala koronavirová pandemie a Rusko rozpoutalo válku na Ukrajině. Nejen to odhalilo a ještě zvýraznilo další systémové problémy našeho soužití, které akademiky motivují zkoumat otázky svobody a rovnosti více než kdykoliv předtím. A jelikož se jednalo o konferenci pořádanou akademiky ze Spojených států amerických, hned několik panelů se soustředilo na témata spojená s rasou, vypořádávání se s kolonialismem nebo s dědictvím otroctví.

Otázka diverzity se však netýkala jen USA, zmíněna byla i v souvislosti s Českou republikou. *David Kosař* a *Marina Urbaníková* z Právnické fakulty Masarykovy univerzity představili svůj výzkum na téma vertikální genderové segregace v české justici, který stojí na polostrukturovaných rozhovorech se soudkyněmi z různých typů soudů. Ačkoliv totiž dvě třetiny soudcovského stavu na obecných soudech tvoří ženy, neobjevují se ani v podobném poměru na vrcholných soudech, ani v manažerských pozicích v rámci správy soudů – a jsou to právě jejich mužští kolegové, kteří soudy řídí. Na krajských soudech jich tvoří lehce přes polovinu soudců, na vrcholných soudech soudí pouze 44 procent žen a na Ústavním soudu jen 20 procent. Ve své přednášce akademici definovali základní překážky a bariéry v kariérním postupu žen v české justici: rodinné obligace, absence ambicí, netransparentní výběrová řízení na vyšší pozice, omezená mobilita a nedostatek systémové podpory pro kariérní růst žen. Ženy tak často v tuzemské justici působí jako tvrdě pracující soudkyně nižších soudů, které méně vykonávají statusové soudcovské povinnosti, nebo případně jako předsedkyně/místopředsedkyně obecných, nikoliv vyšších soudů.

Řešila se zde však také dilemata spojená s existencí právního státu a demokracie v době autoritářských politiků. Že se dnes podobní reprezentanti k moci nedostávají už pomocí tanků a že naopak využívají volby, je už nějakou dobu známé. Do jaké míry se na jejich vzestupu ale podílí samo právo a právní pravidla, představuje aktuální otázku nejen pro východní Evropu. Diskuse se odehrávala v rámci panelu, který vycházel z knihy kolektivu autorů *Konstitutionalismus v kontextu* (*Constitutionalism in context*). *Yaniv Roznai* z Reichmanovy univerzity popisoval příběh Maďarska a jeho ústavního převratu. Změny, které dlouhodobě vládnoucí premiér *Viktor Orbán* činí, jsou totiž často považovány jednotlivě jako souladné s ústavou, ale v souhrnu představují celkovou transformaci ústavního uspořádání státu. *Roznai* ve své přednášce naznačil, že možná neexistují zatím žádné známé limity, jak zabránit ústavním revolucím tohoto typu. Nezodpovězenou otázkou podle něj dále je, co nastane po konci vlády *Viktora Orbána* a jestli bude potřeba další ústavní revoluce. Z politických pater se před parlamentními volbami na jaře 2022 ozývaly hlasy opozičních politiků, kteří v případě vítězství chtěli vyhlásit *Orbánem* prosazené

ústavní změny za neúčinné *ex tunc*. To by podle *Yaniva Roznaie* však bylo chybou a znamenalo politickou a ústavní nestabilitu s nepředvídatelnými důsledky.

V rámci tohoto panelu dále vystoupila *Leigha Crout* z King's College London zabývající se proměnou čínské ústavy a následným posílením moci Čínské komunistické strany. Ústava Čínské lidové republiky prochází zásadním normativním vývojem, což potvrzují tři ústavní dodatky z roku 2018. První z nich odstraní omezení funkčního období pro nejmocnějšího vládního představitele (současného prezidenta *Si Ťin-pchinga* nevyjímaje), druhý v preambuli proklamuje, že Čínská komunistická strana symbolizuje vůdčí ideologii národa a třetí ústavní dodatek zřizuje nový dozorčí výbor, který má přezkoumávat a vyšetřovat chování vládních zaměstnanců. Jak *Leigha Crout* zdůrazňovala, tyto dodatky jsou proklamací strany, že jen ona je konečným a legitimním vykonavatelem ústavní moci a v širším smyslu i dodržování práva jako takového, zatímco dřívější změny ústavy spíše směřovaly k liberalizaci státu. Navíc Čína dříve akceptovala tzv. duální normativní systém vládnutí, kdy se ústava obecně považovala za kontrolní autoritu, a to ve stejné míře jako stranické vedení. Zmíněné ústavní dodatky z roku 2018 a na ně navazující politika Čínské lidové strany naznačuje, že však v posledních letech dochází k odstraňování tohoto dualismu a rozhodující slovo bude mít pouze strana.

Zajímavými panely byly také ty, které se věnovaly systémovým teoriím práva. Zde byly předneseny dva druhy příspěvků. První skupina se týkala obecné systémové teorie a jejích historických kořenů. Druhá využívala systémovou teorii jako odrazový můstek pro další výzkum – například na poli zkoumání vztahu práva, společnosti a nově se objevujících technologií. V tomto kontextu stojí za upozornění, že v právu dosud nemáme ujasněny ani základní premisy toho, jak například funguje komunikace a předávání informací. Toto se při bližším zkoumání ukazuje jako problém například ve vztahu k verbálním trestným činům atd. Obecně se potvrdilo, že odkaz *Nikolase Luhmanna* a jeho následovníků je stále v právní obci přítomný a že jeho práce může sloužit jako důležitý odrazový můstek pro další bádání.

Ohromné množství panelů se věnovalo tématu nových technologií, jejichž společenská implementace a z toho vyvozuující dopady se stávají esenciální součástí světové sociologie práva. Témat bylo v této kategorii nespočet: od inovací v poskytování právních služeb po nespočet témat spojených s užíváním umělé inteligence ve společnosti. Důležitými tématy v tomto kontextu byla otázka diskriminace, nových digitálních práv či hrozeb spojených s velkými daty. Příspěvky ukázaly, že nové technologie mohou ohromnému množství lidí pomoci – což bylo ukázáno například na studiích, jak rozšíření chytrých telefonů v chudých částech světa znásobilo přístup obyvatel k právní pomoci. Byly zde však předneseny také příspěvky poukazující na nebezpečí, například v kontextu tématu zneužití osobních dat či ve vztahu ke zvyšujícím se nerovnostem ve společnosti. Extrémně varovné byly příspěvky věnující se užití moderních technologií v Číně, což je v současné době laboratoř toho, co je technicky možné, bez jakéhokoli ohledu na základní práva a svobody obyvatel. Vzhledem k absenci čínských sociologů práva byly tyto příspěvky většinou předneseny Tchajwanskými akademiky, kteří mají díky své znalosti čínštiny dobrou představu o fungování současné Číny. U některých příspěvků byl přítom i v této kategorii vidět silně aktivistický podtext, který bohužel trochu kazil výstupy některých přednášejících.

K organizaci konference je třeba dodat, že i mezinárodní konference může být organizačně těžce podceňena. To se bohužel stalo i v tomto případě. Kombinace často nefunkční klimatizace a takřka 40stupňových teplot byla pro Středoevropana velmi těžce stravitel-

ná. Technika zajišťující dálkové přenosy mnohdy nefungovala či se až na místě zjistilo, že je nedostatečná. Občerstvení bylo zajištěno málo a na místě panoval chaos. Univerzita v Lisabonu má navíc ještě jednu zvláštnost – nad jejími budovami přistává takřka každou půlhodinu letadlo na nedaleké letišti. Tato kombinace byla bohužel skvrnou na jinak dobré konferenci. Na obranu pořadatelů je však nutno říct, že konferenci organizovali v době covidu z USA, což byl jistě úkol nelehký. Je otázkou, zda se v červenci nedalo vybrat místo pro konferenci přece jen vhodnější, kde by bylo alespoň o deset stupňů méně.

Andrea Procházková* – Jan Hořeňovský**

Zpráva z mezinárodního semináře *Current Central European Perspectives on Judicial Law-Making and Judicial Interpretation*

Právnická fakulta Univerzity Karlovy hostila v září 2022 mezinárodní seminář *Current Central European Perspectives on Judicial Law-Making and Judicial Interpretation*, jež organizovala katedra teorie práva a právních učení spolu s Českým sdružením pro právní a sociální filozofii, z. s. (IVR).

Seminář se zaměřil na postavení soudů a na roli soudcovské normotvorby se zvláštním důrazem na téma právní interpretace, jemuž katedra teorie práva a právních učení pražské právnické fakulty věnuje pozornost již tradičně. To dokládá mimo jiné i jeden z posledních sborníků nazvaný *Judicial Law-Making and Judicial Interpretation in Central European Countries: How Can Courts Strengthen or Weaken the Unity of Law?*, s nímž byl seminář úzce spjat.¹

Jakožto výstup mezinárodního kolektivu autorů byl citovaný sborník publikován v prosinci roku 2021 pod vedením *doc. JUDr. Pavla Ondřejka, Ph.D.* Seminář na knihu bezprostředně navázal jak tématem příspěvků, tak formátem události i osobnostmi samotných účastníků. V odpoledních hodinách přednesli své příspěvky někteří z příspěvateľů do sborníku, kteří buď představili nová doplnění svých původních textů, nebo blíže argumentovali své základní teze. Během dopoledních příspěvků vystoupili především hosté ze zahraničí, konkrétně ze Salcburské univerzity a z Vídeňské univerzity, kteří ve svých příspěvcích přímo či nepřímo reagovali na vybrané texty ze sborníku.

Svým úvodním slovem seminář zahájili děkan a proděkanka Právnické fakulty, *prof. JUDr. Radim Boháč, Ph.D.*, a *doc. JUDr. Mgr. Magdalena Pfeiffer, Ph.D.* Ti především vyzdvihli důležitost tématu a zdůraznili význam vzájemné zahraniční spolupráce, již konečně lze po pandemických restrikcích opět rozvíjet i prostřednictvím osobních setkání

* Mgr. Andrea Procházková. Katedra politologie a sociologie, Právnická fakulta Univerzity Karlovy. E-mail: prochazkova@prf.cuni.cz. ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4793-8007>.

** JUDr. Jan Hořeňovský. Katedra politologie a sociologie, Právnická fakulta Univerzity Karlovy. E-mail: horenovj@prf.cuni.cz. ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5343-9736>.

1 ONDŘEJEK, Pavel (ed.). *Judicial Law-Making and Judicial Interpretation in Central European Countries: How Can Courts Strengthen or Weaken the Unity of Law?* Prague – Warsaw – Bratislava – Budapest: Wolters Kluwer, 2021, 228 s.